

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.44.245087>

УДК 341.1.01

О. О. Нігрєєва, канд. юрид. наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра загальноправових дисциплін та міжнародного права
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: nihreieva@onu.edu.ua

МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ERGA OMNES У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

У межах цього дослідження зроблена спроба проаналізувати особливості застосування категорій «міжнародні злочини» та «зобов'язання erga omnes» у контексті міжнародно-правової охорони довкілля. Досліджено співвідношення цих категорій та продемонстровано їх взаємозв'язок, який можна спостерігати у роботі Комісії міжнародного права ООН над Текстом статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. Проаналізовано тенденцію до формування у міжнародному праві нового виду зобов'язань erga omnes, спрямованих на охорону навколишнього середовища. Наголошується на тому, що наразі згадана охорона є фрагментарною і не охоплює всі елементи навколишнього середовища. В зв'язку з цим окрему увагу приділено поняттю «довкілля» як об'єкта захисту у міжнародному праві, визначено його комплексний характер, який проявляється у наявності значної кількості складових, що охоплюють як об'єкти природного походження, так і ті, що створені під впливом людської діяльності, а також взаємодію між ними. Наголошено на необхідності розроблення такого міжнародно-правового регулювання забезпечення охорони довкілля, яке б охоплювало усі складові довкілля та враховувало їх особливості.

Ключові слова: охорона довкілля, міжнародні злочини, серйозні порушення зобов'язань, що випливають з імперативних норм загального міжнародного права, зобов'язання erga omnes, міжнародні воєнні злочини проти довкілля.

Постановка проблеми. Питання забезпечення екологічної безпеки людства усе частіше з'являються у міжнародному дискурсі. Саме їм присвячена 26-а конференція ООН зі зміни клімату, яка розпочалася 31 жовтня 2021 р. у Глазго та на яку екоактивісти покладають великі надії. Незважаючи на те, що уряди багатьох держав були б раді не звертати уваги на екологічні проблеми та займатися виключно розвитком економіки, природа наявні демонструє, що зневажливе ставлення до питань екології призведе до неминучих економічних втрат та гуманітарних потрясінь. Відповідно до звіту щодо екологічних загроз Інституту економіки та миру, у 2021 р. 47 країн та 3,3 млрд. людей стикнулися із екстремальними екологічними ситуаціями. За оцінками цієї ж організації до 2050 р. 4,7 млрд. людей буде проживати в умовах високих та екстремальних екологічних загроз. Серед причин, які спричинюють утворення останніх, провідну роль відіграє високий рівень насилля у країні чи регіоні [1]. Дійсно, дуже часто саме в умовах збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру навколишнє середовище зазнає значного руйнівного впливу, катастрофічні наслідки якого іноді можна оцінити тільки із плином часу.

Таким, що не потребує доказів, є й глобальний характер більшості екологічних проблем. Серед них: спричинена природними катастрофами міграція, забруднення світового океану, вирубка екваторіальних лісів тощо. На жаль, більшість із них не може бути вирішена зусиллями окремих держав або груп держав, а потребує співробітництва усіх держав світу. Ця ситуація дозволяє казати про те, що захист довкілля становить загальний інтерес міжнародної спільноти.

Категоріям «загального інтересу» (common interest) та «міжнародної спільноти» (international community) усе частіше приділяється увага у наукових працях із міжнародного права, хоча вони не є остаточно визначеними. Не маючи змоги детально розглянути їх у цьому дослідженні, бажаємо підкреслити, що поява та розвиток зазначе-

них правових категорій, на наш погляд, свідчить про тенденцію щодо усвідомлення урядами держав та суспільством у цілому необхідності вироблення універсального міжнародно-правового регулювання, яке б забезпечило стале та безпечне використання глобальних суспільних благ (global public goods) і такого їх специфічного різновиду, як глобальні спільні блага (global commons).

Окрему увагу в контексті останнього твердження викликає питання засобів забезпечення ефективності відповідного регулювання, зокрема, правових режимів, які б могли гарантувати захист загальних інтересів міжнародної спільноти. До них, зокрема, відносять: норми *jus cogens*, зобов'язання *erga omnes*, положення ст. 103 Статуту ООН, деякі аспекти міжнародно-правової відповідальності держав та міжнародну кримінальну відповідальність [2, с. 389]. Слід зазначити, що перелічені категорії є тісно пов'язаними між собою, і це іноді заважає їх правильному розмежуванню та застосуванню. Крім того, особливості різних глобальних суспільних благ вимагають вироблення специфічного правового регулювання та механізмів захисту. Усе це обумовлює актуальність міжнародно-правових досліджень, присвячених питанням захисту загальних інтересів міжнародної спільноти щодо окремих видів благ, зокрема, тих, що охоплюються поняттям «довкілля».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика зобов'язань *erga omnes* привертає до себе увагу багатьох науковців, хоча наразі переважно закордонних. Серед них на особливу увагу заслуговують праці С. Annacker, А. Cassese, G. Gaia, Р. Picone, Е. Posner, М. Ragazzi, В. Simma, С. Tams, Е. de Wet, К. Zemanek тощо. Питання охорони навколишнього середовища як об'єкта зазначених зобов'язань розглянуто у публікаціях О. Солнцева, Н. Lubbers, Р. Picone, N. Robinson тощо. У вітчизняній науці увагу привертає кандидатська дисертація О. О. Коптевої «Зобов'язання *erga omnes* у системі міжнародно-правових зобов'язань» (2013). Міжнародні злочини проти довкілля також є об'єктом дослідження багатьох вчених у галузі міжнародного кримінального та гуманітарного права, зокрема: В. Baker, М. Bothe, Y. Distein, S. Freeland тощо. В Україні, незважаючи на надзвичайну актуальність для нашої країни проблеми завдання шкоди довкіллю у збройних конфліктах, питанню притягнення до відповідальності за міжнародні екологічні злочини приділено увагу у поодиноких роботах. Серед них цікаво звернутися до публікацій М. Гнатовського, В. Гринчака, М. Медведєвої, Т. Садової та інших.

Мета статті. У межах цього дослідження буде зроблена спроба проаналізувати особливості застосування категорій «міжнародні злочини» та «зобов'язання *erga omnes*» у контексті міжнародно-правової охорони довкілля. Буде досліджено співвідношення цих категорій. Окрему увагу буде приділено вивченню поняття «довкілля» як об'єкта захисту у міжнародному праві.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні злочини є широкоживаною та, на перший погляд, зрозумілою категорією. Коли йдеться про міжнародну кримінальну відповідальність індивідів, це дійсно так. Разом з тим категорія «міжнародних злочинів» часто застосовується також у контексті міжнародно-правової відповідальності держав, що створює певну плутанину. Особливою мірою це стосується вітчизняної науки міжнародного права, у якій міжнародні правопорушення держави було прийнято поділяти на злочини та делікти [3, с. 473]. Навіть у деяких останніх публікаціях зазначено, що такий підхід відповідає усталеним доктринальним поглядам на класифікацію міжнародних правопорушень, до яких окрім міжнародних злочинів та деліктів відносять також злочини міжнародного характеру [4, с. 334].

На думку Н. А. Зелінської, у міжнародно-правовій доктрині склалося три основні позиції щодо розуміння поняття «злочин держави». Відповідно до першої, існування цього терміну заперечують [5, с. 198]. Як альтернативу йому застосовують вираз «серйозні порушення зобов'язань, що випливають з імперативних норм загального міжнародного права», зафіксований у Тексті статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р. (далі – Текст статей). Згідно з другим підходом

існування міжнародних злочинів держави визнається. Що ж до третього підходу, який, як можна цілком погодитися із Н. А. Зелінською, виглядає парадоксально, використання поняття «злочин держави» припускається, хоча можливість притягнення держави до кримінальної відповідальності заперечується [5, с. 198]. Саме останній більшою мірою є характерним для вітчизняної науки.

Не бажаючи заглиблюватися у дискусію щодо виправданості такого підходу, вважаємо за потрібне відмітити, що можливість закріплення відповідальності держави саме за міжнародні злочини розглядалася у роботі Комісії міжнародного права ООН над Текстом статей, але була відкинута при прийнятті його останньої редакції. Так, у п. 2 ст. 19 Тексту статей у редакції 1976 р. визначалося, що міжнародне протиправне діяння, яке є наслідком порушення державою міжнародного зобов'язання настільки важливого для захисту фундаментальних інтересів міжнародної спільноти, що спільнота визнає його порушення злочином, становить міжнародний злочин [6, с. 75]. Отже, концепція міжнародних злочинів держави безпосередньо пов'язувалася із порушеннями зобов'язань, що мають особливе значення для захисту інтересів міжнародної спільноти.

Після палких дебатів, ідучи на поступки представникам держав, що категорично не бажали визнавати можливість криміналізації міжнародно-правової відповідальності держави, Комісія міжнародного права відмовилася від використання терміну «міжнародний злочин», замінивши його на вже зазначене вище «серйозне порушення зобов'язань, що впливають з імперативних норм загального міжнародного права». Зважаючи на особливу важливість Тексту статей 2001 р., який вважають неофіційною кодифікацією міжнародного звичаєвого права стосовно відповідальності держав, у іноземних дослідженнях термін «міжнародні злочини держави» зустрічається зрідка. Натомість є поширеним поділ міжнародних правопорушень на ординарні (звичайні) та серйозні.

Статті 41 та 42 Тексту статей передбачають особливі наслідки у випадку серйозних порушень зобов'язань, які встановлюються для держав імперативними нормами загального міжнародного права. Серед них, зокрема, можливість для потерпілої держави притягти до відповідальності іншу державу не тільки тоді, коли порушене зобов'язання є зобов'язанням стосовно неї самої, а й коли воно є зобов'язанням стосовно групи держав, до яких належить остання, або міжнародної спільноти у цілому. Неодноразове посилення у Тексті статей на зобов'язання щодо міжнародної спільноти у цілому (також ст. 33 та 48) дозволяє численним дослідникам та авторам коментаря до Тексту статей стверджувати, що мова в них йде саме про зобов'язання *erga omnes* (з лат. «щодо всіх») [7, с. 126]. Це дає підстави дійти висновку про безпосередній зв'язок між «міжнародними злочинами держави» та «зобов'язаннями *erga omnes*», адже саме серйозні порушення останніх часто мають ознаки складу перших.

Розглядаючи зазначені категорії у контексті захисту навколишнього середовища, слід відмітити, що наразі не існує єдиного переліку відповідних зобов'язань. Провідну роль в ідентифікації зобов'язань *erga omnes* відіграє Міжнародний Суд ООН. Його рішення та консультативні висновки дозволяють казати про те, що такий характер має заборона агресії, рабства, расової дискримінації, геноциду, тортур та іншого нелюдяного поводження, право народів на самовизначення, зобов'язання з міжнародного гуманітарного права [8, с. 117-118; 9, с. 15].

Разом з тим існують пропозиції вважати такими, яким властивий характер *erga omnes*, також інші зобов'язання, зокрема, й зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища [10, с. 117-118]. Ці пропозиції поки не знайшли підтвердження у практиці Міжнародного Суду ООН. Проте на користь наведеної тези свідчить Консультативний висновок 2017 р., наданий іншим авторитетним міжнародним судовим органом – Міжамериканським судом з прав людини – за зверненням Колумбії стосовно зобов'язань держави щодо навколишнього середовища у контексті захисту та забезпечення прав людини на життя та особисту недоторканість [11]. Цей висновок дає дослідникам підстави стверджувати, що суд визнав універсальність зобов'язань держави щодо захи-

сту довкілля, а також робити припущення про формування у найближчій перспективі зобов'язання *erga omnes* щодо збереження довкілля Землі [12].

У цьому контексті доречно згадати, що віднесення довкілля до кола об'єктів, яких можуть стосуватися зазначені зобов'язання, відповідає також підходу, що був викладений у так званій «старій» редакції Тексту статей про відповідальність держав 1976 р. Вже зазначена вище ст. 19 містить перелік зобов'язань, порушення яких можуть вважатися міжнародними злочинами. Серед них присутні й зобов'язання, що мають суттєве значення для охорони та збереження навколишнього середовища людини, наприклад, забороняють масове забруднення атмосфери чи морів [6, с. 75].

Як здається, наведене вище дійсно свідчить про можливість визнання характеру *erga omnes* для зобов'язань, які стосуються охорони довкілля. Разом з тим це викликає й інші питання, як-то питання щодо поняття «довкілля» у міжнародному праві. Будучи широким, воно включає в себе різноманітні за фізичними якостями та їх міжнародно-правовим режимом складові. Так, зазначені у проєкті 1976 р. зобов'язання, що забороняють масове забруднення морів, потрібно деталізувати не тільки з огляду на їх кваліфікаційні ознаки (наприклад, ступінь серйозності та масовості забруднення), але й з огляду на територію, де відбувається забруднення (територіальне море, виключна економічна зона або відкрите море)¹. Звісно, що об'єм та зміст зобов'язань держав щодо охорони навколишнього середовища, які стосуються різних територій, будуть суттєво відрізнятися.

Варто зауважити, що у доктрині міжнародного права висувуються пропозиції пов'язати зобов'язання *erga omnes* із категорією глобальних суспільних (публічних) благ [13, с. 301] чи глобальних спільних благ (*global commons*) [14, пар. 38]. Проте концепція зазначених благ сама по собі потребує конкретизації.

Розглянемо деякі нормативні та доктринальні визначення довкілля у міжнародному праві. Одним із найважливіших договорів, які містять норми щодо захисту навколишнього середовища, вважають Протокол I до Женевських конвенцій 1949 р. Стаття 55 протоколу закріплює обов'язок для учасників міжнародних збройних конфліктів захищати природне середовище, яка, проте, не надає його визначення. Окремо у ст. 53 йдеться про захист культурних цінностей та місць відправлення культу. Натомість ст. 2 Конвенції про заборону воєнного чи іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р. визначає, що термін «засоби впливу на природне середовище» стосуєтьсялюбих засобів для зміни – шляхом навмисного керування природними процесами – динаміки, состава та структури Землі, включаючи її біоту, літосферу, гідросферу та атмосферу, чи космічного простору. Отже, об'єктом охорони конвенції є саме природне середовище, включаючи різні території земного шару та космічний простір, незалежно від їх міжнародно-правового режиму. Відповідний підхід до визначення предмета воєнних злочинів проти довкілля зберігся також у Римському статуті Міжнародного кримінального суду 1998 р., у п. 2 (b)(iv) ст. 8 якого йдеться саме про шкоду навколишньому природному середовищу.

Схоже, але більш деталізовано визначає навколишнє середовище Орхуська конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, 1998 р., п. 3 ст. 2 якої визначає, що «екологічна інформація» означає будь-яку інформацію..., зокрема, про стан таких складових навколишнього середовища, як повітря і атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими. Цікаво, що у конвенції вже йдеться не тільки про природне середовище, а про навколишнє середовище (довкілля) взагалі, що охоплює як природні об'єкти, так і об'єкти, які створені під впливом людської діяльності, але становлять невід'ємну частину такого середовища.

¹ Див., наприклад, Picone P. *Obblighi reciproci e obblighi erga omnes degli Stati nel campo della protezione internazionale dell'ambiente marino dall'inquinamento* (1983); Lubbers H. *The Erga Omnes Obligation to Protect the Arctic Marine Environment* (2018).

Відповідно до Конвенції Ради Європи про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну діяльністю, що становить небезпеку для довкілля, 1993 р. навколишнє середовище включає ще більш широке коло складових, до яких входять: природні ресурси як абіотичні, так і біотичні, такі як повітря, вода, ґрунт, фауна та флора, та взаємодія між ними; власність, що є частиною культурної спадщини; характерні риси ландшафту.

Слід зазначити, що у науковій літературі також часто підкреслюють, що об'єктом охорони міжнародного права навколишнього середовища є не тільки природне середовище, тобто жива і нежива природа, але й штучно створені людиною об'єкти, які також належать до живої чи неживої природи, але мають іншу соціальну цінність (історичні, культурні, природні пам'ятки тощо) [15, с.458-459]. Ще більше широке визначення навколишнього середовища можна зустріти у звіті Програми ООН з навколишнього середовища, присвяченому захисту довкілля під час збройного конфлікту, де воно визначається як сума всіх зовнішніх умов, що впливають на життя, розвиток і виживання організму. У контексті цього звіту навколишнє середовище означає фізичні умови, які впливають на природні ресурси (клімат, геологія, екологічні загрози), та відповідні екосистемні умови (наприклад, цикли вуглецю, поживних речовин і гідрологічні цикли)» [16, с. 56]. Отже, у світлі цих дефініцій стає зрозумілим, що поняття «довкілля», захист якого забезпечується у контексті зобов'язань *erga omnes*, відповідальності держав та міжнародної кримінальної відповідальності, охоплює величезну кількість складових, як природного, так і штучного походження, незалежно від території їх розташування та наявності певної державної юрисдикції. Більш того, важлива також взаємодія між ними, порушення якої навіть при збереженні окремих складових, може зашкодити довкіллю.

Проте, розглядаючи навколишнє середовище у цьому контексті, слід констатувати, що його складові, як-то: атмосфера, космос, морське середовище, біорізноманіття, дощові тропічні ліси, кліматична система тощо, мають різні економічні та юридичні характеристики. Наприклад, атмосфера дійсно може розглядатися як глобальне суспільне благо¹, адже є невиключною та неконкурентною. У той самий час відкрите море та космос через невиключний, але конкурентний характер певної частини їх ресурсів відносять до глобальних спільних благ (*global commons*), хоча варто зазначити, що їх режим також не є однорідним. Що ж до дощових тропічних лісів, то вони взагалі розташовані у межах території цілої низки держав, а отже, зобов'язання щодо їх збереження обумовлені, перш за все, фактом наявності територіального верховенства та суверенних прав відповідних держав.

Ці відмінності має бути враховано при розробленні правового регулювання, яке б забезпечило ефективне функціонування зазначених вище засобів захисту загальних інтересів міжнародної спільноти щодо охорони довкілля. На жаль, наразі це регулювання є доволі фрагментарним та розпорошеним у нормах різних міжнародних договорів, які не охоплюють усіх складових навколишнього середовища, що потребують захисту. Так, наприклад, положення п. 2 (b)(iv) ст. 8 Римського статуту стосуються тільки навколишнього природного середовища в умовах міжнародного збройного конфлікту. Варто зазначити, що будівлі, призначені для цілей релігії, освіти, мистецтва, науки чи благодійності, та історичні пам'ятки є об'єктом захисту також положень у п. 2 (b)(ix) та п. 2 (c)(iv) ст. 8, але є очевидним, що ці пункти не охоплюють усі складові навколишнього середовища, що можуть зазнавати шкоди протягом збройних конфліктів. На додаток, іноді шкода, яка завдається природному навколишньому середовищу у збройних конфліктах неміжнародного характеру, є не менш значною, ніж та, що може мати місце у міжнародних збройних конфліктах. Отже, на нашу думку, положення Римського статуту щодо захисту навколишнього середовища мають бути вдосконалені так, щоб склади воєнних злочинів охоплювали усі складові навколишнього середовища, як природного, так і штучного походження, та передбачали можливість притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності за скоєння таких злочинів як у міжнародних

¹ Про класифікацію економічних благ див., наприклад, Kaul I., Grunberg I., Stern M. A. *Defining Global Public Goods* (1999), Toppetta A. *Beni comuni: dalla tragedia alla riscoperta* (2017).

збройних конфліктах, так і у конфліктах неміжнародного характеру. Вдалою здається також пропозиція ввести до Римського статуту положення, які б передбачали відповідальність за екоцид як за окремий міжнародний злочин [17] або як за злочин проти людяності [18]. Останній аспект потребує подальших досліджень.

Висновки і пропозиції. Охорона навколишнього середовища потребує дієвих міжнародно-правових засобів забезпечення, до яких належать, зокрема, зобов'язання *erga omnes*, міжнародна відповідальність держав та індивідів.

Можливість притягнення до відповідальності за правопорушення, які наносять серйозну шкоду довкіллю, тісно пов'язана із концепцією міжнародних злочинів. Остання є базисом для притягнення фізичних осіб до міжнародної кримінальної відповідальності. Водночас ідея визнання концепції злочинів держави не знайшла підтримки у сучасній науці та практиці міжнародного права. Натомість йдеться про серйозні порушення зобов'язань, що випливають з імперативних норм загального міжнародного права, тобто про порушення зобов'язань *erga omnes*.

Концепція останніх не є остаточно сформованою. Питання викликають правова природа та зміст цієї групи зобов'язань, їх перелік. До нього, окрім зобов'язань із норм *jus cogens*, часто відносять й інші зобов'язання, зокрема, зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища. Це відповідає також переліку міжнародних злочинів держав, які пропонувалося внести до Тексту статей про відповідальність держав та які було замінено на серйозні порушення міжнародних зобов'язань, що випливають з імперативних норм загального міжнародного права. Це дозволяє казати про безпосередній зв'язок між відповідальністю держав та зобов'язаннями *erga omnes* у питанні охорони довкілля. Не оминає його й міжнародна кримінальна відповідальність, адже, зокрема, Римський статут передбачає відповідальність за скоєння воєнних злочинів проти довкілля.

Разом з тим віднесення навколишнього середовища до кола об'єктів, яких можуть стосуватися зобов'язання *erga omnes* та міжнародні злочини, потребує більш чіткого визначення поняття довкілля у міжнародному праві, виокремлення складових цього комплексного об'єкта правового регулювання, визначення їх правових та економічних характеристик, розмежування зобов'язань держав щодо об'єктів, які знаходяться в межах територій із різним міжнародно-правовим режимом, тощо. Це допомогло б розробити більш ефективне міжнародно-правове регулювання зазначених засобів забезпечення охорони навколишнього середовища, яке б охоплювало усі його складові та враховувало їх особливості.

Список використаної літератури

1. Ecological Threat Report 2021: Understanding Ecological Threats, Resilience and Peace, Institute for Economics & Peace. Sydney, October 2021. URL: <http://visionofhumanity.org/resources>
2. Villalpando S. The Legal Dimension of the International Community: How Community Interests Are Protected in International Law. *European Journal of International Law*. 2010. Vol. 21, № 2. P. 387-419.
3. Буткевич В. Г., Мищик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право: Основи теорії: підручник. Київ: Либідь, 2002. 605 с.
4. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мищик та ін. Харків: Право, 2020. Т. 1. Основи теорії. 416 с.
5. Зелінська Н. А. Розвиток та криза концепції міжнародного злочину держави: *Міжнародне право XXI століття: сучасний стан та перспективи розвитку* / за ред. М. М. Микієвича. Львів: Піраміда, 2013. 320 с.
6. Draft Articles on State responsibility: Report of the International Law Commission. *Yearbook of the International Law Commission*. 1976. Vol. II. P. 73-122.
7. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries, 2001. United Nations, 2008. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf
8. Tams, Cristian J. Enforcing Obligations *Erga Omnes* in International Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 362 p.
9. De Wet, Erika. Invoking Obligations *Erga Omnes* in the Twenty-First Century: Progressive Developments since Barcelona Traction. *South African Yearbook of International Law*. 2013. № 37. С. 1-12. URL: <https://ssrn.com/abstract=2629560>
10. Gabčíkovo-Nagymaros Project case: Separate Opinion of Vice-President Weeramantry. *ICJ Reports*, 1997. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-03-EN.pdf>.

11. Obligaciones estatales en relación con el medio ambiente en el marco de la protección y garantía de los derechos a la vida y a la integridad personal: Opinión Consultiva OC-23/17 de la Corte interamericana de derechos humanos de 15 de Noviembre de 2017. URL: <https://www.escri-net.org/es/caselaw/2019/opinion-consultiva-oc-2317>
12. Robinson, Nicholas A. Environmental Law: Is an Obligation *Erga Omnes* Emerging? URL: https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/2018/environmental_law_is_an_obligation_erga_omnes_emerging_interamcthradvisoryopinionjune2018.pdf
13. Picone, Paolo. Gli obblighi *erga omnes* tra passato e futuro. *Obblighi «erga omnes» e uso della forza*. Napoli: Editoriale Scientifica, 2017. 691 p.
14. Conclusions of the Work of the Study Group on the Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law: Adopted by the International Law Commission in 2006. *Yearbook of the International Law Commission*. 2006. Vol. II, part 2. P. 177-184.
15. Міжнародне право. Основні галузі: підручник / В.Г. Буткевич та ін. Київ: Либідь, 2004. 816 с.
16. Protecting the Environment During Armed Conflict: An Inventory and Analysis of International Law. UNEP, 2009. 88 p.
17. Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide: Commentary and Core Text, June 2021. URL: <https://ecocidelaw.com/independent-expert-drafting-panel/>
18. *Robinson D.* ICL and Environmental Protection Symposium: Environmental Crimes against Humanity. URL: <http://opiniojuris.org/2020/06/02/icl-and-environmental-protection-symposium-environmental-crimes-against-humanity/>

References

1. Ecological Threat Report 2021: Understanding Ecological Threats, Resilience and Peace (2021), Institute for Economics & Peace. URL: <http://visionofhumanity.org/resources>
2. Villalpando S. (2010). The Legal Dimension of the International Community: How Community Interests Are Protected in International Law. *European Journal of International Law*. Vol. 21, № 2. P. 387-419.
3. Butkevych V. G., Mytsyk V. V., Zadorozhnyi O. V. (2002). International Law: Fundamentals of Theory: textbook. Kyiv: Lybid. 605 p. [in Ukrainian].
4. International Public Law (2020): textbook in 2 volumes / ed. V.V. Mytsyk. Kharkiv: Pravo. Vol.1. Fundamentals of Theory. 416 p. [in Ukrainian].
5. Zelinska N. A. (2013). The Development and Crisis of the Concept of International Crime of the State: *International law of the XXI Century: Current Status and Prospects for Development* / ed. M. M. Mikievich. Lviv: Pyramid. 320 p. [in Ukrainian].
6. Draft Articles on State responsibility (1976): Report of the International Law Commission. *Yearbook of the International Law Commission*. Vol. II. P. 73-122.
7. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries (2001). United Nations, 2008. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf
8. Tams, Cristian J. (2005) Enforcing Obligations *Erga Omnes* in International Law. Cambridge: Cambridge University Press. 362 p.
9. De Wet, Erika (2013). Invoking Obligations *Erga Omnes* in the Twenty-First Century: Progressive Developments since Barcelona Traction. *South African Yearbook of International law*. № 37. C. 1-12. URL: <https://ssrn.com/abstract=2629560>
10. Gabčíkovo-Nagymaros Project case: Separate Opinion of Vice-President Weeramantry (1997). *ICJ Reports*. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-03-EN.pdf>
11. Obligaciones estatales en relación con el medio ambiente en el marco de la protección y garantía de los derechos a la vida y a la integridad personal: Opinión Consultiva OC-23/17 de la Corte interamericana de derechos humanos (2017). URL: <https://www.escri-net.org/es/caselaw/2019/opinion-consultiva-oc-2317>
12. Robinson, Nicholas A. (2018) Environmental Law: Is an Obligation *Erga Omnes* Emerging? URL: https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/2018/environmental_law_is_an_obligation_erga_omnes_emerging_interamcthradvisoryopinionjune2018.pdf
13. Picone, Paolo (2017). Gli obblighi *erga omnes* tra passato e futuro. *Obblighi «erga omnes» e uso della forza*. Napoli: Editoriale Scientifica. 691 p.
14. Conclusions of the Work of the Study Group on the Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law: Adopted by the International Law Commission (2006). *Yearbook of the International Law Commission*. Vol. II, part 2. P. 177-184.
15. International law. Main Branches (2004): textbook/ V.G. Butkevich and others. Kyiv: Lybid. 816 p. [in Ukrainian].
16. Protecting the Environment During Armed Conflict: An Inventory and Analysis of International Law. UNEP (2009). 88 p.
17. Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide: Commentary and Core Text (2021). URL: <https://ecocidelaw.com/independent-expert-drafting-panel/>
18. *Robinson D.* (2020). ICL and Environmental Protection Symposium: Environmental Crimes against Humanity. URL: <http://opiniojuris.org/2020/06/02/icl-and-environmental-protection-symposium-environmental-crimes-against-humanity/>

А. А. Нигрева, канд. юрид. наук, доцент
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Кафедра общеправовых дисциплин и международного права
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: nihreieva@onu.edu.ua

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ И ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ERGA OMNES В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Резюме

В рамках этого исследования сделана попытка проанализировать особенности применения категорий «международные преступления» и «обязательства erga omnes» в контексте международно-правовой охраны окружающей среды. Исследовано соотношение этих категорий и продемонстрирована их взаимосвязь в ходе работы Комиссии международного права ООН над Текстом статей об ответственности государств за международно-противоправные деяния. Проанализирована тенденция к формированию в международном праве нового вида обязательств erga omnes, направленных на охрану окружающей среды. Подчеркивается, что на данный момент упомянутая охрана является фрагментированной и не охватывает все элементы окружающей среды. В этой связи отдельное внимание уделено понятию «окружающая среда» как объекту защиты в международном праве, определен его комплексный характер, проявляющийся в наличии значительного количества составляющих, охватывающих как объекты природного происхождения, так и те, которые были созданы под влиянием человеческой деятельности, а также взаимодействие между ними. Отмечена необходимость разработки такого международно-правового регулирования обеспечения охраны окружающей среды, которая охватывала бы все составляющие окружающей среды и учитывала их особенности.

Ключевые слова: охрана окружающей среды, международные преступления, серьезные нарушения обязательств, вытекающих из императивных норм общего международного права, обязательства erga omnes, международные военные преступления против окружающей среды.

O. O. Nihreieva, PhD in Law, Associate Professor
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of General Law Disciplines and International Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: nihreieva@onu.edu.ua

INTERNATIONAL CRIMES AND OBLIGATIONS *ERGA OMNES* IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL PROTECTION UNDER INTERNATIONAL LAW

Summary

In the article an attempt has been made to analyze the peculiarities of the application of the categories of “international crimes” and “obligations *erga omnes*” in the context of environmental protection by the means of international law. The interrelation between these categories is investigated and their connection is demonstrated analyzing the work of the International Law Commission of the United Nations on the Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. The tendency towards the formation in international law of a new type of obligations *erga omnes* aimed at environmental protection is analyzed.

It is emphasized that environmental protection can be carried out both in the context of enforcement of obligations *erga omnes* and international responsibility of states, and in the context of prosecuting individuals for committing international war crimes against the environment. It is worth noting that at the moment the mentioned protection is fragmented and does not cover all elements of the environment. For example, the provisions of the Rome Statute about war crimes against environment relate to international armed conflicts and protect the natural environment only. At the same time the harm to the environment in armed conflicts not of an international character can be equally widespread, long-term and severe.

In this regard, special attention is paid to the concept of “environment” as an object of protection under international law. Its complex nature manifested through a significant number of components, including natural resources and artificial elements, as well as the interaction between them, is shown. Thus, it seems necessary to develop such an international legal regulation that could ensure environmental protection, which would cover all elements of the environment and take into account their peculiarities.

Keywords: environmental protection, international crimes, serious violations of obligations under peremptory norms of general international law, obligations *erga omnes*, international war crimes against the environment.